

Іван Іваненко

Любий читачу! Неодноразово, коли ми чуємо слова «гріх» чи «пристрасть», у нас одразу можуть виникнути питання: А що таке гріх? Скільки їх є? Які з них є найголовнішими? І найсуттєвіше: як з ними боротися? Спробуємо відповісти на ці запитання.

Святі і богоносні Отці Церкви вважають гріх чи пристрасть хворобою, яка спотворює Божий образ в людині. Пристрасть – це наслідок згоди людини з помислом, який навіює лукавий, і безперестанне думання і мріяння про те. Згідно зі Святими Отцями Східної Церкви, головних пристрастей є вісім, а саме: чревоугодництво або обжерливість, блуд або розпуста, грошолобство, смуток, гнів, нудьга, марнославство і гордість. Зокрема св. Йоан Касіян та Єфрем Сирійський ці вісім пристрастей поділяють на душевні, що походять від душевних схильностей, і тілесні, які зроджуються у тілі і всіляко йому догоджають. Ці вісім пристрастей є між собою взаємопов'язаними і діють за ланцюговою реакцією. Так, наприклад, після обжерливості настає розпуста, від неї – грошолобство, від нього – гнів, від гніву – смуток, і від смутку – нудьга.

Цим восьми пристрастям Святі Отці протиставляють вісім чеснот, які долають ці пристрасті. Чеснот також є вісім, а саме: поміркованість, ціломудреність, жертівність, радість у Святому Дусі, довготерпелівість, бадьорість духу, смиренномудрість, покора.

Чревоугодництво, або обжерливість

Це надмірність у їжі і питті, а також пошук насолоди у їжі. Ця надмірність, оскільки крім тіла їжа насичує і лихі похоті, розслаблює душу і розпалює в ній гріховний вогонь. Від насичення породжується тілесна похоть.

На протидію цій пристрасті Святі Отці протиставлять чесноту поміркованості або стриманості. Св. Йоан Касіян навчає «споживати страви стільки, скільки потребує життєздатність тіла» . Тож стриманість є головною зброєю проти цього гріха, але міру стриманості повинна визначати совість кожної людини. Тому краще розумно і помірковано споживати їжу щодня, аніж строгий піст з непомірним недоїданням, що веде до знемоги і виснаження тіла та вказує на нестійкість душі.

Блуд, або розпуста

Ця пристрасть має своє коріння у попередній і є її наслідком. Природа цього гріха в нестримному та невпорядкованому пошуку тілесної насолоди. Ця пристрасть має руйнівні наслідки не лише для тіла, але й для душі, бо тоді втрачається здатність любити іншу людину і сприймати її як особу. Для блудної пристрасті ближній стає лише об'єктом для отримання тілесної насолоди.

Протиставленням цій пристрасті є ціломудреність або чистота. Ця чеснота допомагає людині керувати своїм статевим потягом і гармонізує її тіло і дух. Але чистота – це не лише стриманість. Згідно зі св. Йоаном Касіяном, «цілковита невинність – чистота – відрізняється від стриманості досконалим втихомирнням тілесних заворушень і спокоєм від них».

Грошолобство

Ця пристрасть є неприродною тягою до грошей і матеріальних благ. Ап. Павло вважає цю пристрасть найнебезпечнішою наголошуючи, що «корінь усього лиха грошолобство» (1Тим 6,10). Небезпечна вона тому, що полонить душу людини і робить її своїм рабом. Св. Йоан Ліствичник вважає, що грошолобство і жадібність є ідолопоклонством, бо тоді людина всю свою надію покладає лише на земні блага . Навіть без грошей можна страждати на грошолобство.

Боротися з ним можна лише чесною жертовністю. Коли людина здобуває цю чесноту, вона стає спроможною розумно керувати своїми статками. Але невід'ємною частиною

жертвності є милостиня, бо ж, як каже Святе Писання: «Більше щастя – давати, ніж брати» (Ді 20,35).

Смуток

Смуток або печаль розслаблює і пригнічує людину, позбавляє її мирного спокою і підбурює до нетерпеливості і нарікань. Ця пристрасть виникає з бажання людини, яке вона не може сама задовільнити, покладаючи надію лиш на власні зусилля. Така людина втрачає душевну рівновагу і може остаточно втратити надію на Бога. Противником смутку є радість у Святому Дусі. Дух-Утішитель є джерелом всякої радості, яка і визволяє від пристрасті смутку . Тому ап. Павло і закликає: «Радуйтеся завжди в Господі; знову кажу: Радуйтеся!» (Флп 4,4).

Гнів

Це таємна або нетаємна ненависть, злопам'ятність, що породжує насильство, розбрат і злобу. Є гнів, який палає в глибині людини; це стається тоді, коли людина втрачає свій внутрішній спокій і її переполюють почуття роздратування та образи. Є також і гнів, який виявляється назовні: у грубих словах, нанесенні образи і приниженні інших. Є ще також гнів, який тривалий час тліє всередині людини (злопам'ятність). Такий гнів зароджується тоді, коли людина свідомо відмовляється від прощення і жадає помсти. Довготерпеливість або лагідність гасить цю пристрасть. В такому стані людина є невразливою на людський гнів, бо відчуває себе захищеною Господом. «Лагідність є непорушним станом душі як до зневаг, так і до похвали» . Святі Отці вважають мовчання головною зброєю проти гніву. Вони радять спочатку навчитися терпеливо зносити зневаги, а згодом сприймати їх як похвалу.

Нудьга

Ця пристрасть споріднена зі смутком, бо в першій – людина недооцінює Божу силу, а в другій і зовсім втрачає надію на Його милосердя. Нудьга відбиває в людині бажання працювати, схиляє до байдюкування. Нудьга приводить до відчуття спустошення, порожнечі, а наслідком її є як душевне, так і тілесне виснаження людини. Бадьорість духу дозволяє людині наново відновляти свою духовну силу і надалі вести

боротьбу з гріхами, надіючись на Боже милосердя. Святі Отці найкращою зброєю проти нудьги вважали працелюбність.

Марнославство

Це пристрасть до земної слави, проявами якої є нетерпимість до будь-якої критики і бажання постійної похвали. Яскравим прикладом марнославства є образ фарисея у притчі про митаря і фарисея (див. Лк 18,9-14). Ця пристрасть робить неможливим духовне зростання людини, бо навіть долаючи ту чи іншу пристрасть людина може впасти у марнославство і хизуватися своїми подвигами, постом, духовними здобутками. Тоді ці всі старання не дають жодного плоду. Тому марнославство Святі Отці вважали причиною усіх бід.

Чеснота смиренномудрості робить людину здатною жити не для себе, але для Бога. Коли людина сприймає себе такою, якою вона є – з усіма своїми недоліками, тоді вона справді стає мудрою в очах Божих. Бо смиренномудра людина приймає все і чинить все на славу Божу.

Гордість

Це – найбільша пристрасть і матір усіх гріхів, бо саме через гордість гріх увійшов у світ. Гордість є самообожненням людини, нею вона вивищує себе понад всіх інших, вважає себе найкращою. Благодать Божа є недосяжною для гордих: «Бог бо гордим противиться, а покірливим дає благодать».(1Пт 5,5). Гордий ніколи не бачить свого гріха, лиш гріхи інших, йому важко просити вибачення чи поступитися. Горда людина не має терпеливості і позбавлена любові, легко ображає інших, але важко переживає зневаги у свій адрес.

Зброєю проти гордості є чеснота покори або смиренності. Досягнути вершини чистоти і досконалості можна лише смиренністю, тобто визнанням своєї меншості у світі і терпеливістю щодо образ чи зневаг. Християнська покора не принижує людину, а приводить до пізнання справжньої гідності дітей Божих.

Підсумовуючи, можемо ствердити, що пристрасть не є притаманною людській природі. Протиприродність її полягає в тому, що людина, віддаляючись від природного з'єднання з Богом, який є Найвищим Блаженством, починає шукати насолоди в своєму земному бутті, серед непостійного світу. Виділяючи вісім головних пристрастей, Святі Отці наголошують, що пристрасть – це насамперед стан душі. Для боротьби з пристрастями

людина повинна шукати допомогу Божу, а такою допомогою є благодать Святого Духа, яка гасить всі потуги пристрастей. Благодать, в свою чергу, здобувається молитвою і духовними подвигами, плодами яких є чесноти, які і є головною зброєю проти пристрастей. Тому, дорогі читачі, бажаю, щоб кожен, хто їх у боротьбі здобуває, міг промовити, як ап. Павло «Я боровся доброю бронєю, біг скінчив, віру зберіг» (2Тим 4,7).

Іван ІВАНЕНКО, Вісім щаблів гріха // СЛОВО № 3 (75)